

A medve erejéről – tárgyilagosan

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 7. szám, 2017. február 17.

Szeretek Bokros Lajossal vitatkozni, mert – érzékeny közíróhoz méltóan – mindig érdekfeszítően beszél fontos hazai és nemzetközi kérdésekről. Másfél évvel ezelőtt az *ÉS*-ben (2015/35., aug. 28.) Görögországot illetően az euró integrációs szerepéről vitáztunk, pár héttel ezelőtt pedig a *Financial Times* (jan. 23., 25.) hasábjain volt közöttünk komoly visszhangot kiváltott pengeváltás a német merkantilizmusról.

A *medve elfárad* című, Oroszország nemzetközi szerepével foglalkozó esszéje is vitára készítetett (*ÉS*, 2017/6., febr. 10.). „Nézzük meg szárazon, tárgyilagosan, milyen országgal és hatalommal van dolgunk a huszonegyedik század első negyedében” – veti fel a szerző a cikk elején. Sajnos azonban több tekintetben is éppen a „száraz”, „tárgyilagos” megközelítéssel marad adós. Engedi, hogy Vlagyimir Putyin autokratikus rendszerével szembeni erős, értékalapú averziója úrrá legyen látásán Oroszország valódi nemzetközi súlyának és szerepének megítélésével kapcsolatban. Az érzelmi alapú hozzáállás vezet azután a cikk legszembeeszkőbb önellentmondásához: bár Oroszországot „másodrendű középhatalomnak” minősíti, ennek ellenére – nem kis túlzással – olyan szereplőként jellemzi, amely **„egzisztenciális fenyegetés az egész világra”**, olyan szakmai tekintélyre hivatkozva, mint Christiane Amanpour, a CNN amerikai televízió riportere.

Véleményem szerint a szerző túlságosan hatása alá került a BRICS nevű művi országcsoportosulásnak, amelybe olyan államokat sorolnak, mint Brazília, Oroszország, India, Kína és a Dél-afrikai Köztársaság. A BRICS azonban alig jelent többet, mint egy szellemes betűszót. Ezért komoly nemzetközi értékelésekben nem is használják, mert nincs se értékelhető geopolitikai tartalma, se analitikus értelme. Ezeket az országokat az égvilágon semmi nem hozza össze egy homogén, öttagú formációba a nemzetközi rendszeren belül – még az Amerika-ellenesség sem.

A BRICS-en belül valóban vannak „másodrendű középhatalmak” (Brazília, Dél-afrikai Köztársaság), de Oroszország nem az. Nemcsak azért, mert területileg a világ legnagyobb országa, az ENSZ Biztonsági Tanácsának vétőjogú állandó tagja és szuperhatalmi státuszú katonai hatalom, de nemzetgazdaságának valódi mérete miatt sem. Tapasztalt makroökonómiai szakemberként és kiváló elemző közgazdászként Bokros Lajosnak kell a legjobban tudnia, hogy a nemzeti jövedelmek értelmes nemzetközi összehasonlításához nem a hivatalos árfolyamon, hanem a vásárlóerő-paritáson számított GDP a legmegfelelőbb mutató. Ennek alapján 2015-ben – a Világbank, a Nemzetközi Valutaalap és a CIA egybeeső becslése szerint – Oroszország a világ hatodik legnagyobb gazdasága volt, Kína, az USA, India, Japán és Németország mögött. Hajszállal – szinte a becslési hibahatáron belül – szorulva csak Németország mögé. Ezek után Bokros Lajos elfogadná azt, hogy az általa annyira tisztelt Németországot „másodrendű középhatalomnak” tekintsék? Aligha.

A közelmúltban a „regionális középhatalom” leértékelő kifejezését – mély frusztrációjában – Barack Obama amerikai elnök használta Oroszországra közvetlenül azután, hogy az 2014 tavaszán annektálta a Krím-félszigetet. Obama szerint Oroszország nem ereje, hanem inkább gyengesége miatt támadja meg szomszédait, mivel Putyin a nacionalista érzelmek fölkorbacsolásával akarja palástolni országa gazdasági és társadalmi válságát. Valószínűleg Obama megbánta, amit mondott, hiszen a gyöngének tekintett regionális hatalom azzal lepte meg a Fehér Házat, hogy – egy másik kontinensen – döntő módon beavatkozott a szíriai polgárháborúba Bassár el-Aszad elnök oldalán, Washingtont külső szemlélődő szerepre korlátozva. A szavaknak súlyuk van. Oroszországot – nagyon komoly, a cikk által felsorolt belső bajai ellenére – nem szabad több súlycsoporttal is leértékelni. Ez nem segít a tisztánlátásban. A világpolitikai hatalom

összetevői együttes hatásukban – nem pedig egyes elemeiket szelektíven kiragadva – számítanak. E tekintetben Oroszország továbbra is többdimenziós – katonai, politikai, gazdasági – nagyhatalom az USA és Kína mögött.

Ezzel együtt sem tudom osztani a szerzőnek azt a véleményét, hogy Oroszország „egzisztenciális veszélyt jelent az egész világra”. Bokros Lajos fél az atomháborútól, mivel csupán az atomtőerő szempontjából tekinti Oroszországot komoly nemzetközi tényezőnek. Bár az orosz katonai doktrínában az utóbbi időben valóban fölértékelődött az atomfegyverek súlya, Moszkvának nincs „anyagi” nukleáris fölénye a NATO-val, de még az USA-val szemben sem. A stratégiai atomfegyverek korlátozására Amerikával 2010-ben aláírt és mindkét oldalon szigorúan ellenőrzött START-egyezményt Moszkva betartja. De ami a legfontosabb: mit nyerne Oroszország az atomfegyver bevetésével? Semmit, hacsak a „kölcsonös elpusztítást” nem soroljuk ebbe a kategóriába. Katonai doktrínaváltozás ide-oda, továbbra is a kölcsönös elrettentés egyensúlya marad a világ stratégiai stabilizátora. Ezen a téren lényegileg semmi nem változott Putyin alatt.

Moszkva és Európa. „Putyin úgy véli, hogy az EU agyaglábakon álló óriás. Stratégiája az, hogy belülről minden eszközzel gyengítse, bomlassza az EU egységét, bénítsa cselekvőképességét, szétverje intézményeinek kohézióját” – állítja a cikk, szinte földöntúli hatalmat tulajdonítva egy „másodrendű középhatalom” elnökének. Az EU több sebből vérzik. Nem a Kreml beavatkozása járult hozzá az EU-periféria permanens adósságválságához, a közös valuta súlyos zavaraihoz és az EU eddigi legnagyobb – igazi egzisztenciális válságot előrevetítő – kudarcához, a Brexithöz. Az EU magától bomlik belülről, amelyben a remélt konvergencia helyett a divergencia lett úrrá.

Nem a Kreml mesterkedései miatt olyan lesújtóan rossz a tagországok lakosságának Brüsszelnél alkotott véleménye. A Pew Research Center által nyolc EU-s országra elvégzett fölmérés szerint Görögországban és Olaszországban csupán a lakosság 11 százaléka véli úgy, hogy „az EU-integráció erősítette a nemzetgazdaságot”. Franciaországban az arány 22 százalék. Még az EU messze legnagyobb haszonélvezőjének számító Németországban is csupán az emberek alig több mint fele érzi úgy, hogy gazdaságilag jól jártak a közösségi tagsággal. Nemcsak Nagy-Britanniában, hanem az EU legtöbb országában az utca embere azt gondolja, hogy az Európai Bizottságnak (EB) nevezett „szuperkormány” nem az ő érdekeit képviseli. Putyin nélkül is nagy a baj, ha már maga Jean-Claude Juncker, az EB elnöke is beismeri, hogy „az EU egy minden lében kanál jellegű intézménnyé vált az uniós polgárok életében”. Se Putyin, se Donald Trump nem árthat az EU-nak annyit, mint amennyit az árt magának. Ezzel nem azt akarom sugallni, hogy Putyin nem tesz semmit az EU fellazításáért, de ha ehhez csak olyan eszközei vannak, mint Orbán Viktor, akkor nagyon sokáig várhat a kívánt hatásra. Sajnos Európa kulcsországainak soha nem voltak ilyen gyenge vezetői, mint manapság. Már csak emiatt is sokak szemében (Bokroséban is) Putyin egy öt méter magas óriásnak látszik az európai politikában.

Putyin és Orbán. „Ordítóan műveletlen, kisstílű, vacak, bornírt és kivételesen korrupt helyi oligarcha”, aki „jóízűen nyalja a kivénhedett medve talpát” az önkényuralmi közös értékek alapján – mondja a cikk Orbánról. Ha valaki Magyarország többször megválasztott miniszterelnökét így jellemzi, arról azonnal lehet tudni, hogy az adott politikai kérdésben cserbenhagyta a tárgyilagossága. Ezt nem Orbán védelmében mondom, akinek belpolitikája engem is erősen nyugtalanít. Fölháborító például, hogy a füle botját sem mozgatja a tiszta kormányzás és a szálnalmas állapotban lévő közszolgáltatások javítása érdekében. Már csak ezért is megérdemelné, hogy elbukja a jövő évi választást, de a papírvékony és megosztott baloldali ellenzék miatt erre aligha fog sor kerülni. Bár 2018-ban a szavazók büntetni fogják Orbánt és pártját, egy széles bázisú Fidesz-Jobbik jobboldali koalícióval átmentheti a hatalmát.

Mindazonáltal megengedhetetlen túlzás azt sugallni, hogy külpolitikájában a magyar miniszterelnök Putyin hasznos külpolitikai idiótájává vált. Orbán egy minden hájjal megkent politikai profi. Ezt még tárgyilagos politikai ellenfelei is gyakran elismerik. Hogy ki használ ki kit a nemzetközi politikában, az nézőpont kérdése. Nem kizárt, hogy éppen Orbán Viktor használja saját javára a nemzetközileg elszigetelt orosz vezetőt, aki – autokrata belpolitikája és ukrajnai katonai intervenciói miatt – számos fontos országban

nemkívánatos személynek számít. (Az utóbbi nyolc évben hasonló elbánásban – de facto persona non grata – részesült maga Orbán is Washingtonban, ami bizonyára Moszkva felé tolta őt.)

Luxusnépszavazás című ÉS-cikkemben (2016/41., okt. 14.) rámutattam, hogy – duzzadó hatalmi ambícióit követve – Orbán már a teljesen szükségtelen migránsnépszavazással is nagypályás játékos mivoltát akarta tovább erősíteni az európai politikában, kihasználva az Európai Unió mély belső válságát, a bevándorlási káoszt és a kulcsországok vezetőinek gyengeségeit. Putyinnal fönntartott különleges kapcsolata is főként ezt cél szolgálja. Ha ezzel kapcsolatban Bokros Lajos azt mondaná, hogy OK, így van, de ez nem szolgálja a nemzeti érdeket, akkor egyetértene vele, de ő szerintem a kelleténél és nálamnál jóval többet olvas bele a szóban forgó kapcsolatba. Valóban – ezért vagy azért – egész Európa Orbán Viktorról beszél. Egy kis ország miniszterelnökeként az ország önsúlyát messze meghaladó szerepre tett szert az európai nagypolitikában. Lehet, hogy valójában Vlagyimir Putyin lett Orbán „hasznos idiótája”?